

Rolnummers 5894 en 6021
Arrest nr. 94/2015 van 25 juni 2015

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende de artikelen 343, § 1, *a)* en *b)*, 348-3, 348-11, 353, 353-8, 353-9 en 353-10 van het Burgerlijk Wetboek, gesteld door de Jeugdrechtbank te Namen en door de Nederlandstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en A. Alen, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Moerman, F. Daoût en T. Giet, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*   *   *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

a. Bij vonnis van 25 april 2014 in zake P.L., in aanwezigheid van E.P., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 30 april 2014, heeft de Jeugdrechtbank te Namen de volgende prejudiciële vragen gesteld :

« 1. Schenden de artikelen 343, § 1, *a)* en *b)*, en 353 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11, 22 en *22bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre zij, in de hiervoor omschreven omstandigheden van de zaak, niet erin voorzien dat een minderjarig kind via gewone adoptie door de voormalige partner van de adoptieve ouder van dat kind kan worden geadopteerd, aangezien er op het ogenblik van het indienen van het verzoek tot adoptie geen samenwoning meer is, terwijl er gedurende minstens drie jaar een affectieve en permanente samenwoning vóór het indienen van dat verzoek is geweest en terwijl er op materieel en moreel vlak een duurzame ouder-kindrelatie bestaat tussen de kandidaat-adoptant en het geadopteerde kind ?

2. Schenden de artikelen 353-8, 353-9 en 353-10 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11, 22 en *22bis* van de Grondwet en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind in zoverre zij, in geval van gewone adoptie, het biologische of adoptieve minderjarige kind van een niet-samenwonende voormalige partner niet toestaan het gezamenlijk ouderlijk gezag van zijn twee ouders te blijven genieten, terwijl dat wel het geval is voor het biologische of adoptieve minderjarige kind van een samenwonende partner ? ».

b. Bij vonnis van 8 juli 2014 in zake C.D., C.S. en N.D., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 6 augustus 2014, heeft de Nederlandstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vragen gesteld :

1. « Schenden de artikelen 348-3 en 348-11 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11, 22 en *22bis* van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij de toestemming van de moeder opleggen opdat een adoptie kan worden uitgesproken (buiten het geval waarin de moeder zich niet meer om het kind heeft bekommerd of de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar heeft gebracht), terwijl :

- de moeder met de kandidaat/kandidate-adoptieouder een overeenkomst heeft ondertekend conform artikel 7 van de wet van 6 juli 2007 betreffende de medische begeleide voortplanting;

- de moeder en de kandidaat/kandidate-adoptieouder minstens een affectieve relatie hadden op het ogenblik van de geboorte van het kind en nadien in het huwelijk zijn getreden;

- de moeder en de kandidaat/kandidate-adoptieouder gehuwd waren op het ogenblik van de indiening van het verzoekschrift tot adoptie;

- is aangetoond dat er een daadwerkelijke familiale band bestaat tussen het kind en de kandidaat/kandidate-adoptieouder die blijft bestaan na de scheiding van de echtgenoten, onder meer door een akkoord m.b.t. het omgangsrecht dat werd bekrachtigd door de Vrederechter ? »;

2. « Schenden de artikelen 343, § 1, a), 353-8 en 353-9 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 10, 11, 22 en 22bis van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikel 21 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre zij niet erin voorzien dat bij adoptie van het kind of het adoptief kind van de ex-echtgenoot van de adoptant, het ouderlijk gezag gezamenlijk door beide ex-echtgenoten wordt uitgeoefend terwijl dit wel het geval is bij adoptie van het kind of het adoptief kind van de echtgenoot van de adoptant ? ».

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 5894 en 6021 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

Memories zijn ingediend door :

- N.D., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. L. Van Deuren, advocaat bij de balie te Brussel, in de zaak nr. 6021;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Depré en Mr. E. de Lophem, advocaten bij de balie te Brussel, in de zaak nr. 5894 en in de zaak nr. 6021.

Bij beschikking van 22 april 2015 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers J.-P. Moerman en E. De Groot te hebben gehoord, beslist dat de zaken in staat van wijzen zijn, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 20 mei 2015 en de zaken in beraad zullen worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, zijn de zaken op 20 mei 2015 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in de bodemgeschillen*

In de zaak nr. 5894

In februari 2004 vormen E.P. en P.L. een paar wanneer zij naar Laos gaan met het oog op een adoptie, om er L. te ontmoeten, die er op 14 december 2003 is geboren en die op 25 mei 2004 op het Belgische grondgebied zal aankomen. Enkel E.P. verzoekt dan om de adoptie van L., maar in de maanden en jaren die volgen, zal P.L. zich als de vader van L. gedragen en zal die hem als dusdanig beschouwen. Bij vonnis van 29 maart 2010 homologeert de Jeugdrechtbank te Namen de volle adoptie van L. door E.P., waarvan in juli 2005 voor de notaris akte wordt genomen.

Na gedurende iets meer dan zes jaar officieel onder hetzelfde dak te hebben gewoond, gaan E.P. en P.L. in de zomer van het jaar 2012 uit elkaar.

Op 26 oktober 2012 dient P.L. een verzoek tot volle adoptie van L. in. Bij conclusies die later zijn neergelegd, wijzigt hij zijn verzoek door om de gewone adoptie te verzoeken teneinde te vermijden dat zijn

naam, met toepassing van artikel 356-2, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, ter vervanging van de naam van de moeder van het kind aan het kind wordt gegeven.

De Jeugdrechtbank, waarbij die zaak aanhangig is gemaakt, staat stil bij de ontvankelijkheid van het verzoek tot gewone adoptie. Dienaangaande merkt zij op dat P.L., op het ogenblik van het indienen van zijn verzoek tot adoptie, niet langer met E.P. samenleefde, zodat hij zijn hoedanigheid van samenwonende in de zin van artikel 343, § 1, b), van het Burgerlijk Wetboek had verloren. De Rechtbank merkt op dat het Hof die bepaling bij het arrest nr. 94/2012 van 12 juli 2012 ongrondwettig heeft geacht in zoverre zij de volle adoptie van het minderjarige kind door de voormalige partner van de wettelijke ouder van dat kind niet mogelijk maakt. Zij is evenwel van oordeel dat, hoewel bepaalde feitelijke omstandigheden van de zaak die aan de oorsprong van dat arrest van het Hof ligt, in de onderhavige zaak worden teruggevonden (de ontstentenis van een wettelijke vader en een onbekende biologische vader, een samenwoning gedurende verschillende jaren van de wettelijke ouder en van de indiener van het verzoek tot adoptie, een affectieve band tussen die laatste en het kind), bepaalde omstandigheden eigen aan de zaak de Rechtbank verhinderen de toepassing van de voormelde wetsbepaling te weren. De Rechtbank merkt in dat verband op dat P.L. zich niet officieel heeft verbonden tijdens de door E.P. gevoerde adoptieprocedure, dat hij niet officieel samenwoonde met E.P. bij de ondertekening van de adoptieakte, dat E.P. enkel toestemt in de adoptie door P.L. in zoverre die adoptie niets zal wijzigen aan de band die zij met L. heeft en, ten slotte, dat P.L. om een gewone adoptie verzoekt. De Rechtbank beslist dan ook ambtshalve om het Hof de hiervoor weergegeven eerste vraag te stellen.

De Rechtbank, die vervolgens de gevolgen onderzoekt van de gewone adoptie waarom door P.L. is verzocht, brengt het voorbehoud in herinnering dat E.P. aan haar toestemming verbindt, en leidt uit de artikelen 353-8 en 353-9 van het Burgerlijk Wetboek af dat de gewone adoptie aan de « oorspronkelijke ouder » het ouderlijk gezag ontzegt, dat aan de adoptant wordt overgedragen. De Rechtbank, die van oordeel is dat de gewone adoptie door P.L. aan E.P. het ouderlijk gezag zou ontzeggen, aangezien P.L. en E.P. niet langer samenleven, beslist, op verzoek van P.L., om het Hof de hiervoor weergegeven tweede vraag te stellen.

In de zaak nr. 6021

Op 27 oktober 2009, terwijl zij sedert ongeveer een jaar een affectieve relatie hebben, ondertekenen C.S. en N.D., als wensouders, met een fertiliteitscentrum een overeenkomst voordat wordt overgegaan tot een medische stap die verband houdt met medisch begeleide voortplanting, en een machtiging tot kunstmatige inseminatie van gameten van een donor.

Op 13 september 2010 schenkt N.D. het leven aan C. Op 13 augustus 2011 treden N.D. en C.S. in het huwelijk. Op 31 oktober 2011 worden zij voor de eerste maal op hetzelfde adres ingeschreven in de bevolkingsregisters. Na een verslechtering van hun relatie verlaat N.D. de echtelijke woning met haar zoon C. op 13 november 2012.

Bij beslissing van 4 februari 2013 neemt de Vrederechter te Lennik, bij wie de zaak door C.S. aanhangig is gemaakt teneinde dringende en voorlopige maatregelen te nemen met toepassing van de toen van kracht zijnde versie van artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek, onder meer akte van het akkoord van C.S. en N.D. over de verblijfsregeling van C. bij C.S. gedurende één dag per week.

Op 6 februari 2013 stelt N.D. bij de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel een vordering tot echtscheiding in. Op 14 maart 2013 dient C.S. bij de Jeugdrechtbank te Brussel een verzoek tot gewone adoptie van C. in.

Bij beslissing van 27 mei 2013 breidt de Vrederechter te Lennik, na de evolutie van de situatie te hebben geëvalueerd, de verblijfsperiode van C. bij C.S. enigszins uit en beveelt hij om een maatschappelijk onderzoek te verrichten dat met name ertoe strekt te bepalen of het opportuun is om die verblijfsperiode uit te breiden.

Bij vonnis van 17 december 2013, dat op 17 maart 2014 in de registers van de burgerlijke stand zal worden overgeschreven, spreekt de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de echtscheiding tussen N.D. en C.S. uit.

De Jeugdrechtbank te Brussel, die het door C.S. ingediende verzoek tot gewone adoptie onderzoekt, merkt op dat N.D. weigert haar toestemming voor de adoptie te verlenen, die bij artikel 348-3 van het Burgerlijk Wetboek is vereist. Zij wijst bovendien erop dat niet blijkt dat N.D. zich niet meer om haar zoon heeft bekommerd of zijn gezondheid, veiligheid of zedelijkheid in gevaar heeft gebracht. De Rechtbank merkt ook op dat die weigering van N.D. gedeeltelijk is gebaseerd op haar vrees om haar ouderlijk gezag over C. te verliezen,

door de gecombineerde werking van de adoptie door C.S. en van de toepassing van de artikelen 343, § 1, *a*), 353-8, eerste lid, en 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek.

Na te hebben vastgesteld dat de feitelijke omstandigheden die aan de oorsprong van het arrest nr. 93/2012 van 12 juli 2012 van het Hof en van het arrest nr. 94/2012 lagen, in verschillende opzichten verschillen van de feiten van de zaak die haar wordt voorgelegd, maar dat de in die arresten uiteengezette redenering tot de conclusie zou kunnen leiden dat de voormelde wetsbepalingen discriminerend zijn, beslist de Rechtbank om het Hof, op voorstel van C.S. en N.D., de hiervoor weergegeven eerste prejudiciële vraag en, ambtshalve, de hiervoor weergegeven tweede prejudiciële vraag te stellen.

III. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894

A.1.1. Volgens de Ministerraad schendt artikel 343, § 1, *a*) en *b*), van het Burgerlijk Wetboek niet de artikelen 10, 11, 22 en 22*bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989, in zoverre het, in de omstandigheden die zijn beschreven door het rechtscollege dat aan het Hof een vraag stelt, niet erin voorziet dat een kind het voorwerp van een gewone adoptie door de voormalige partner van de adoptieouder van dat kind kan uitmaken.

De Ministerraad merkt op dat de verwijzing naar artikel 353 van het Burgerlijk Wetboek die in de prejudiciële vraag wordt gemaakt, klaarblijkelijk onjuist is aangezien die wetsbepaling niet meer bestaat. Hij merkt evenwel op dat de regel waarvan de grondwettigheid in het geding wordt gebracht, in artikel 343 van het Burgerlijk Wetboek kan worden gesitueerd.

A.1.2. Wat de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet betreft, merkt de Ministerraad eerst op dat de categorieën van personen die het voorwerp van een gedifferentieerde behandeling zouden uitmaken, niet in de prejudiciële vraag worden geïdentificeerd. Uit de verwijzing naar het arrest nr. 94/2012 van het Hof die in de verwijzingsbeslissing wordt gemaakt, leidt hij evenwel af dat de vraag noopt tot het vergelijken van de situatie van de partner van de adoptieouder van het kind - die het kind kan adopteren - met die van de voormalige partner van die ouder - die het kind niet kan adopteren.

De Ministerraad is vervolgens van mening dat het verschil in behandeling dat de in het geding zijnde bepaling maakt, om de in het arrest nr. 94/2012 uiteengezette redenen, op een objectief en relevant criterium berust en dat de regel die erin wordt uitgedrukt, in overeenstemming is met het door de wetgever nagestreefde legitieme doel.

Hij zet bovendien uiteen dat dat verschil in behandeling geen onevenredige gevolgen heeft. Dienaangaande beklemtoont hij dat de feitelijke omstandigheden waarnaar in de prejudiciële vraag wordt verwezen, niet identiek zijn aan de bijzondere omstandigheden waarop de in het arrest nr. 94/2012 gedane vaststelling van ongrondwettigheid is gebaseerd. In dat verband merkt hij op dat het door P.L. geformuleerde verzoek tot adoptie geen « gemeenschappelijk ouderschapsproject » weergeeft, aangezien die laatste nog niet met de adoptieouder van het kind samenwoonde toen het op het grondgebied van het Koninkrijk is aangekomen en hij niet betrokken is geweest bij de door die vrouw gevoerde adoptieprocedure.

A.1.3. Wat betreft de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met de artikelen 22 en 22*bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, merkt de Ministerraad op dat het onderzoek van de grondwettigheid in wezen identiek is aan het onderzoek dat betrekking heeft op de inachtneming van de in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet geformuleerde regels van gelijkheid en niet-discriminatie.

Uit de in A.1.2 samengevatte opmerkingen leidt hij dan ook af dat de in het geding zijnde bepaling, in de in de verwijzingsbeslissing omschreven omstandigheden, geen afbreuk doet aan het recht op het privé- en gezinsleven.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894

A.2. Volgens de Ministerraad behoeft de vraag geen antwoord.

Hij merkt in de eerste plaats op dat, indien de in die zaak gestelde eerste prejudiciële vraag ontkennend wordt beantwoord, het verzoek tot adoptie van P.L. onontvankelijk is, zodat de tweede vraag, die betrekking heeft op de gevolgen van die adoptie, hoegenaamd niet nuttig is voor de oplossing van het geschil dat hangende is voor het rechtscollege dat aan het Hof een vraag stelt.

De Ministerraad merkt vervolgens op dat het ouderlijk gezag, bij een gewone adoptie, gezamenlijk blijft na de scheiding van de ouders en dat het delen van dat gezag losstaat van de samenwoning. Hij is van mening dat, rekening houdend met de verwijzing naar de « twee ouders » die erin wordt gemaakt, in de prejudiciële vraag wordt verondersteld dat de « niet-samenwonende voormalige partner » heeft geadopteerd ondanks de vereiste van samenwoning. Hij leidt daaruit af dat de vraag geen eigen voorwerp heeft, aangezien zij samenvalt met de eerste prejudiciële vraag.

De Ministerraad merkt ook op dat de prejudiciële vraag in die zin kan worden begrepen dat zij verwijst naar een ouderschapsproject dat niet gemeenschappelijk is maar eigen is aan de « voormalige partner », te dezen P.L. Hij is van mening dat artikel 353-8 van het Burgerlijk Wetboek, in een dergelijk geval, alleen die adoptant met het ouderlijk gezag bekleedt. Hij voegt evenwel eraan toe dat de adoptie van P.L. dan als een nieuwe adoptie in de zin van artikel 347-1 van het Burgerlijk Wetboek moet worden beschouwd, dat niet het voorwerp van de prejudiciële vraag uitmaakt. De Ministerraad leidt daaruit af dat die vraag zonder voorwerp is aangezien zij aan de in het geding zijnde bepalingen gevolgen verleent die uit andere teksten voortvloeien.

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag in de zaak nr. 6021

A.3.1. N.D. voert aan dat de vraag ontkennend moet worden beantwoord.

Zij preciseert dat in de bewoordingen van die vraag enkel rekening wordt gehouden met de feiten van de hangende zaak die vaststaan en niet met eenzijdige beweringen.

A.3.2. N.D. is van mening dat artikel 348-3 van het Burgerlijk Wetboek het belang van het kind dient en het gelijkheidsbeginsel niet schendt.

Zij merkt op dat het verschil dat die wetsbepaling maakt tussen, enerzijds, de adoptie van een kind en, anderzijds, de adoptie van een volwassene, op het objectieve criterium van de meerderjarigheid berust en wordt verantwoord door de omstandigheid dat een meerderjarige zelf over zijn lot kan beslissen.

A.3.3. N.D. is van mening dat artikel 348-11 van het Burgerlijk Wetboek een verschil in behandeling tussen te adopteren personen invoert, naargelang het de ouders of derden zijn die hun toestemming voor die adoptie moeten geven.

Zij is van mening dat de hoedanigheid van de persoon die in de adoptie moet toestemmen, een objectief criterium is en dat het veto van die persoon redelijk verantwoord kan zijn. Zij preciseert dat, indien het logisch is dat de rechtbank mogelijk geen rekening houdt met de weigering tot toestemming van de moeder of van de vader die niet over haar of zijn kind heeft gewaakt of het in gevaar heeft gebracht, het evenzeer logisch is dat de moeder of de vader van het kind zich tegen een adoptie kan verzetten door zich te baseren op de vrees dat de persoon die haar of zijn kind wenst te adopteren, het in gevaar brengt.

N.D. voegt eraan toe dat de in het geding zijnde maatregel onder meer tot doel heeft te verhinderen dat de relatie tussen een ouder en zijn kind en het privéleven van dat laatste door derden wordt verstoord. Zij beklemtoont dat de vader of de moeder de meest geschikte persoon is om de weerslag van een adoptie op de belangen van het betrokken kind in te schatten. Zij voert aan dat de wetgever, door aan de vader of aan de

moeder het recht te geven om de adoptie te weigeren, hun rol van wettelijk bewindvoerder over de persoon van het kind ten volle erkent.

N.D. merkt ten slotte op dat het Hof, bij het arrest nr. 93/2012, heeft geoordeeld dat de artikelen 348-3 en 348-11 van het Burgerlijk Wetboek de Grondwet, in samenhang gelezen met het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, schenden in zoverre die wetsbepalingen de beoordelingsbevoegdheid van de rechter inperken. Zij is van mening dat de redenering van dat arrest niet kan worden gevolgd om de onderhavige prejudiciële vraag te beantwoorden aangezien de feiten van de onderhavige zaak erg verschillen van die welke aan de oorsprong van dat arrest liggen. Zij merkt op dat, in die eerdere zaak, de moeder en de verzoekster tot adoptie op het ogenblik van de geboorte van het kind gehuwd waren. Zij beklemtoont ook dat in de onderhavige zaak zelfs het bestaan van een feitelijke samenwoning op het ogenblik van die geboorte wordt betwist, terwijl het verzoek tot adoptie werd geformuleerd terwijl de echtscheidingsprocedure reeds was aangevangen en ertoe strekte een ruimer recht op persoonlijk contact te verkrijgen dan dat wat door de vrederechter is toegekend.

A.4.1. De Ministerraad voert ook aan dat de vraag ontkennend moet worden beantwoord.

Hij zet uiteen dat de vereiste van de toestemming van de moeder om haar kind te adopteren, in de in de prejudiciële vraag beschreven omstandigheden, niet onevenredig is. Hij is van mening dat die omstandigheden niet alle specifieke feitelijke elementen verenigen die het Hof ertoe hebben gebracht om bij het arrest nr. 93/2012 en bij het arrest nr. 94/2012 een schending van de Grondwet vast te stellen.

De Ministerraad preciseert dat de feiten van de onderhavige zaak, zoals zij in de verwijzingsbeslissing worden uiteengezet, niet wijzen op het bestaan van een gemeenschappelijke en stabiele kindwens. Hij merkt op dat, hoewel de persoon die om de adoptie verzoekt, vanaf het begin de wens heeft geuit om te delen in de kindwens van de moeder van het kind, haar samenwoning met de moeder van het kind pas na de geboorte van het kind heeft plaatsgevonden en maar één jaar en twee weken heeft geduurd. Hij merkt ook op dat het verzoek tot adoptie pas na de scheiding van het paar en het instellen van een vordering tot echtscheiding is ingediend. De Ministerraad is van mening dat de daadwerkelijke familiale band die in de prejudiciële vraag wordt vermeld, niet noodzakelijkerwijs overeenstemt met de « duurzame feitelijke ouder-kindrelatie » in de zin van het arrest nr. 94/2012.

A.4.2. De Ministerraad zet ook uiteen dat de prejudiciële vraag niet langer relevant is sedert de inwerkingtreding, op 1 januari 2015, van de wet van 5 mei 2014 « houdende de vaststelling van de afstamming van de meemoeder ».

Hij beklemtoont dat artikel 325/4 van het Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij die wet, de vaststelling van het meemoederschap bij een akte van erkenning van de meemoeder toestaat. Hij voert aan dat die nieuwe wetsbepaling, die van toepassing is op het kind dat vóór de inwerkingtreding ervan is geboren en dat nog niet is geadopteerd door de persoon die wenst dat het meemoederschap te zijnen aanzien vaststaat, aan de Rechtbank die het Hof in de onderhavige zaak een vraag stelt, de mogelijkheid zou bieden genoegdoening te geven aan beide partijen die aan de oorsprong van de prejudiciële vraag liggen, aangezien C.S. heeft toegestemd in de medisch begeleide voortplanting waarvan C. de vrucht is, en aangezien de vaststelling van het meemoederschap van C.S. aan N.D. niet de uitoefening van het ouderlijk gezag over het kind zou ontzeggen.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 6021

A.5. N.D. voert aan dat de vraag, die haar weigering om in de adoptie toe te stemmen verklaart, bevestigend moet worden beantwoord.

Zij merkt op dat de toepassing van artikel 353-8 van het Burgerlijk Wetboek haar haar ouderlijk gezag over C. kan doen verliezen, aangezien in de gezamenlijke uitoefening van dat gezag enkel voorzien lijkt te zijn in geval van adoptie door echtgenoten, samenwonenden of door de echtgenoot of de samenwonende van de ouder van het kind.

A.6.1. Volgens de Ministerraad dient de vraag ontkennend te worden beantwoord.

Hij merkt op dat de artikelen 353-8, eerste lid, en 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek een verschil in behandeling instellen tussen, enerzijds, de persoon die het kind van zijn echtgenoot of van zijn wettelijk samenwonende partner adopteert en, anderzijds, de persoon die het kind van zijn ex-echtgenoot of van zijn

voormalige wettelijk samenwonende partner adopteert, in zoverre enkel het eerste soort van adoptant het ouderlijk gezag gezamenlijk met de reeds bestaande ouder van het kind uitoefent. De Ministerraad is van mening dat de duurzaamheid van de relatie tussen de adoptant en de ouder van het kind het objectieve criterium van dat verschil in behandeling vormt.

De Ministerraad zet vervolgens uiteen dat de in artikel 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek vervatte regel, die is geïnspireerd op een bekommernis om stabiliteit en duurzaamheid die soortgelijk is aan die welke in het arrest nr. 94/2012 van het Hof in het licht is gesteld, ertoe strekt de ontwikkeling van het kind binnen een gezinsstructuur te stimuleren. Hij is van mening dat de wetgever op legitieme wijze vermocht te oordelen dat het belang van het kind, in omstandigheden zoals die van de zaak die aan de oorsprong van de prejudiciële vraag ligt, vereist dat het ouderlijk gezag uitsluitend door de adoptant wordt uitgeoefend.

De Ministerraad merkt ten slotte op dat het overdragen van het ouderlijk gezag aan de adoptant, in dergelijke omstandigheden, niet onevenredig is, aangezien de gewone adoptie niet alle banden van de geadopteerde met zijn oorspronkelijke familie verbreekt.

A.6.2. De Ministerraad zet eveneens uiteen dat de prejudiciële vraag, om de in A.4.2 vermelde redenen, niet langer relevant is sedert de inwerkingtreding, op 1 januari 2015, van de wet van 5 mei 2014.

- B -

B.1. Artikel 343 van het Burgerlijk Wetboek, voor het laatst gewijzigd bij artikel 2 van de wet van 2 juni 2010 « tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de huwelijksbeletselen bij adoptie betreft », bepaalt :

« § 1. Er wordt verstaan onder :

a) adoptant : een persoon, echtgenoten, of samenwonenden;

b) samenwonenden : twee personen die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd of twee personen die op een permanente en affectieve wijze samenwonen sedert ten minste drie jaar op het tijdstip van de indiening van het verzoek om adoptie, voor zover zij niet door een band van bloedverwantschap zijn verbonden die leidt tot een huwelijksverbod waarvoor de Koning geen ontheffing kan verlenen;

c) kind : een persoon van minder dan achttien jaar.

§ 2. Er bestaan twee vormen van adoptie : de gewone adoptie en de volle adoptie ».

B.2.1. De artikelen 348-1 tot 348-11 van het Burgerlijk Wetboek vormen punt E (« Toestemmingen ») van paragraaf 1 (« Voorwaarden voor adoptie ») van afdeling 2 (« Bepalingen gemeenschappelijk aan beide vormen van adoptie ») van hoofdstuk I (« Intern recht ») van titel VIII (« Adoptie ») van boek I van dat Wetboek.

B.2.2. Artikel 348-3 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde, vóór de wijziging ervan bij artikel 16 van de wet van 17 maart 2013 « tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid » :

« Wanneer de afstamming van een kind, van een persoon in staat van verlengde minderjarigheid of van een onbekwaamverklarde ten aanzien van zijn moeder en van zijn vader vaststaat, moeten beiden in de adoptie toestemmen. Indien echter een van hen zich in de onmogelijkheid bevindt zijn wil te kennen te geven, geen gekende verblijfplaats heeft of vermoedelijk afwezig is, is de toestemming van de andere voldoende.

Wanneer de afstamming van een kind, van een persoon in staat van verlengde minderjarigheid of van een onbekwaamverklarde slechts ten aanzien van een van zijn ouders vaststaat, dient enkel deze in de adoptie toe te stemmen ».

B.2.3. Artikel 348-11 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde, vóór de wijziging ervan bij artikel 46 van de wet van 30 juli 2013 « betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank » :

« Ingeval een persoon die overeenkomstig de artikelen 348-2 tot 348-7 in de adoptie moet toestemmen, dit weigert te doen, kan de adoptie op verzoek van de adoptant, van de adoptanten of van het openbaar ministerie toch worden uitgesproken indien de rechtbank van oordeel is dat de toestemming op onverantwoorde wijze is geweigerd.

Wanneer evenwel de vader of de moeder van het kind weigert in de adoptie toe te stemmen, kan de rechtbank, behalve wanneer het gaat om een nieuwe adoptie, de adoptie pas uitspreken wanneer na een grondig maatschappelijk onderzoek gebleken is dat deze persoon zich niet meer om het kind heeft bekommerd of de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar heeft gebracht ».

B.3.1. De artikelen 353-1 tot 353-18 van het Burgerlijk Wetboek vormen punt A (« Gevolgen ») van paragraaf 1 (« Gewone adoptie ») van afdeling 3 (« Bepalingen eigen aan iedere vorm van adoptie ») van hoofdstuk I van titel VIII van boek I van dat Wetboek.

B.3.2. Artikel 353-8 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde, vóór de wijziging ervan bij artikel 20 van de wet van 17 maart 2013 :

« De adoptant is ten aanzien van de geadopteerde bekleed met de rechten van het ouderlijk gezag, met inbegrip van het wettelijk genot, het recht om zijn ontvoogding te vorderen en toe te stemmen in zijn huwelijk.

Wanneer de adoptant overlijdt of zich in de onmogelijkheid bevindt het ouderlijk gezag uit te oefenen gedurende de minderjarigheid van de geadopteerde, wordt de voogdij geregeld overeenkomstig dit boek, titel X, hoofdstuk II ».

Artikel 353-9 van hetzelfde Wetboek bepaalde, vóór de wijziging ervan bij artikel 21 van de wet van 17 maart 2013 :

« Bij adoptie door echtgenoten of samenwonenden, of ingeval de geadopteerde het kind of het adoptief kind is van de echtgenoot van de adoptant, of van de persoon met wie hij samenwoont, wordt het ouderlijk gezag gezamenlijk door beide echtgenoten of samenwonenden uitgeoefend. De bepalingen van dit boek, titel IX, zijn van overeenkomstige toepassing.

Wanneer de beide adoptanten overlijden of zich in de onmogelijkheid bevinden het ouderlijk gezag uit te oefenen gedurende de minderjarigheid van de geadopteerde, wordt de voogdij geregeld overeenkomstig dit boek, titel X, hoofdstuk II ».

Artikel 353-10 van hetzelfde Wetboek bepaalde, vóór de wijziging ervan bij artikel 50 van de wet van 30 juli 2013 :

« Bij overlijden van de adoptant of van de adoptanten, kunnen de moeder en de vader van het geadopteerde kind gezamenlijk of alleen aan de jeugdrechtbank vragen dat het kind opnieuw onder hun ouderlijk gezag wordt geplaatst. Wordt dit verzoek ingewilligd, dan neemt de voogdij waarin voorheen was voorzien een einde ».

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894

B.4.1. Uit de motieven van de verwijzingsbeslissing en uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag blijkt dat het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van artikel 343, § 1, *b*), van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10, 11, 22 en 22*bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre die wetsbepaling, door te vereisen dat het verzoek tot adoptie moet worden ingediend tijdens het samenleven, de man die meer dan drie jaar op permanente en affectieve wijze heeft samengeleefd met de adoptiemoeder van een kind en met dat kind, zonder de echtgenoot of de wettelijk samenwonende van die vrouw te zijn, verhindert om als samenwonende om de gewone adoptie van dat kind te verzoeken.

B.4.2. Uit de motieven van de verwijzingsbeslissing en uit het dossier waarop zij berust, blijkt dat bij het rechtscollege dat aan het Hof een vraag stelt, een verzoek tot gewone adoptie aanhangig is gemaakt dat is ingediend door een man die met de adoptiemoeder van een kind een paar heeft gevormd gedurende bijna tien jaar, periode waarin het kind is geboren.

Het blijkt ook dat dat kind, dat in het buitenland is geboren, wiens vader onbekend is en dat door zijn biologische moeder is verlaten, geen wettelijke vader heeft en dat het, vanaf zijn aankomst op het grondgebied van het Koninkrijk, enkele maanden na zijn geboorte, binnen het door zijn adoptiemoeder en de verzoeker tot adoptie gevormde gezin heeft geleefd, ook al is de officiële samenwoning van die laatstgenoemden pas bijna twee maanden na die aankomst en meer dan zes maanden na het opmaken van de adoptieakte begonnen. Bovendien blijkt dat er tussen de verzoeker tot adoptie en het kind een duurzame feitelijke relatie vanuit zowel moreel als materieel oogpunt bestaat, dat de keuze voor de gewone adoptie wordt ingegeven door de wens om de naam van de adoptiemoeder niet te vervangen door de naam van de verzoeker tot adoptie, en dat de adoptiemoeder instemt met de adoptie voor zover de adoptie haar band met het kind niet wijzigt.

Het Hof beantwoordt de prejudiciële vraag door rekening te houden met die bijzondere situatie.

B.5.1. Artikel 22 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht ».

Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen

van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

De Grondwetgever heeft een zo groot mogelijke concordantie tussen artikel 22 van de Grondwet en die internationale bepaling nagestreefd (*Parl. St.*, Kamer, 1992-1993, nr. 997/5, p. 2).

De draagwijdte ervan is analoog aan die van de voormelde grondwetsbepaling, zodat de waarborgen die die twee bepalingen bieden, een onlosmakelijk geheel vormen.

B.5.2. Artikel 22bis van de Grondwet bepaalt :

« Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.

Elk kind heeft het recht zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; met die mening wordt rekening gehouden in overeenstemming met zijn leeftijd en zijn onderscheidingsvermogen.

Elk kind heeft recht op maatregelen en diensten die zijn ontwikkeling bevorderen.

Het belang van het kind is de eerste overweging bij elke beslissing die het kind aangaat.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen deze rechten van het kind ».

Artikel 21, a), van het Verdrag inzake de rechten van het kind bepaalt :

« De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en :

a) waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd; ».

B.6. Uit de in het geding zijnde bepaling blijkt dat de man die meer dan drie jaar op permanente en affectieve wijze heeft samengeleefd met de adoptiemoeder van een kind en met dat kind, zonder de echtgenoot van die vrouw te zijn of door een wettelijke samenwoning

met haar verbonden te zijn, als samenwonende niet langer om de adoptie van dat kind kan verzoeken wanneer het samenleven is beëindigd, ook al is het kind geboren terwijl die man en die vrouw een paar vormden, en ook al is de feitelijke relatie tussen die man en dat kind sedert de opvang van het kind door zijn adoptiemoeder steeds die van een vader en zijn kind geweest.

B.7.1. Het voortduren, op het ogenblik van het verzoek tot adoptie, van de samenwoning tussen de verzoeker tot adoptie en de ouder van het kind werd tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 24 april 2003 als volgt verantwoord :

«De wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning, in werking getreden op 1 januari 2000, heeft op een zekere wijze het bestaan van een vorm van samenleven buiten huwelijk erkend. Aan de andere kant gaan de laatste jaren steeds meer stemmen op om de adoptie door ongehuwde koppels mogelijk te maken en dit in het bijzonder sinds de afschaffing door de wet van 31 maart 1987 van de begrippen ‘ wettige ’ en ‘ natuurlijke ’ afstamming. Het feit dat een adoptie door twee personen slechts binnen een huwelijk kan geschieden werd dan ook meer en meer als incoherent aangevoeld.

Ook op het stuk van adoptie moet met die evolutie rekening worden gehouden. Terwijl vroeger enkel twee echtgenoten samen hetzelfde kind konden adopteren, voorziet het ontwerp thans in de mogelijkheid dat twee niet gehuwde personen van ongelijk geslacht adopteren. Tevens zal de adoptie mogelijk zijn door een persoon van het kind of geadopteerd kind van de persoon met wie hij samenwoont (voor zover de adoptant en de persoon met wie hij samenwoont van ongelijk geslacht zijn) onder dezelfde voorwaarden en met dezelfde gevolgen als wanneer de adoptant gehuwd is met de ouder van de geadopteerde.

Drie voorwaarden moeten evenwel worden vervuld. De eerste voorwaarde is dat deze personen niet met elkaar verwant mogen zijn. Bijgevolg kan een persoon niet worden geadopteerd door een zus en een broer of door een oom en zijn nicht.

De tweede voorwaarde houdt verband met stabiliteit. De adoptanten moeten op het tijdstip van de indiening van het verzoek sedert ten minste drie jaar permanent samenwonen. Het gaat daarbij om het belang van de geadopteerde, meestal een kind, die reeds uit zijn omgeving is weggehaald en over waarborgen moet kunnen beschikken dat de familie waarin het wordt opgevangen een stabiel milieu vormt.

De derde voorwaarde heeft betrekking op de hoedanigheid van de relatie tussen de adoptanten, die verplicht van affectieve aard moet zijn. Het belang van de geadopteerde, in hoofdzaak van het geadopteerde kind, schuilt erin te worden opgevangen in een familie, in de algemene betekenis van het woord. Twee vrienden, hoe eerbaar hun streven ook mag zijn, kunnen dat de geadopteerde niet bieden (cf. ontworpen artikel 343 van het Burgerlijk Wetboek voor datgene dat wordt verstaan onder ‘ adoptant ’ en ‘ samenwonend ’) » (*Parl. St.*, Kamer, 2000-2001, DOC 50-1366/001 en 50-1367/001, pp. 11-12).

B.7.2. De in het geding zijnde bepaling heeft dan ook tot doel de gezamenlijke adoptie door twee niet-gehuwde personen en de adoptie van het kind van de persoon met wie de verzoeker tot adoptie samenwoont, mogelijk te maken.

De voorwaarde betreffende het bestaan van een samenwoning op het ogenblik van het verzoek tot adoptie wordt verantwoord door het « belang » van het geadopteerde kind - dat « reeds uit zijn omgeving is weggehaald » - om terecht te komen in « een familie, in de algemene betekenis van het woord », die door de wetgever als een « stabiel milieu » voor het kind wordt beschouwd.

B.8. Volgens artikel 22*bis*, vierde lid, van de Grondwet en artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind dient het belang van het kind de « eerste » overweging te zijn bij elke beslissing die het kind aangaat.

B.9.1. De in het geding zijnde bepaling verhindert de voormalige partner van de moeder van het kind om aan de in B.6 beschreven duurzame feitelijke relatie gevolgen te verlenen die de verbintenissen die die man ten aanzien van dat kind wenst aan te gaan, officieel verankeren.

B.9.2. In die mate heeft die bepaling gevolgen die onevenredig zijn ten aanzien van het door de wetgever nagestreefde doel, dat, zoals is vermeld in B.7.2, mede is ingegeven door de overweging dat het in het belang is van het kind - dat « reeds uit zijn omgeving is weggehaald » - dat het wordt opgevangen in een « stabiel milieu ».

In het geval van een duurzame feitelijke relatie tussen een kind en de voormalige partner van zijn moeder, zou de adoptie van dat kind door die man, in zoverre de juridische banden tussen het kind en zijn oorspronkelijke familie behouden blijven, noch met zich meebrengen dat het kind uit zijn omgeving wordt weggehaald, noch dat het zou worden opgevoed in een milieu dat per definitie dient te worden beschouwd als instabiel. Een dergelijke adoptie zou integendeel doorgaans kunnen bijdragen tot de stabiliteit van het milieu waarin het kind opgroeit en de bestaande feitelijke verhoudingen binnen dat milieu juridisch kunnen bekrachtigen.

B.10.1. In zoverre de in het geding zijnde bepaling de adoptie van een kind in de in B.4.2 omschreven omstandigheden niet mogelijk maakt, is zij niet bestaanbaar met artikel 22bis, vierde lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

B.10.2. Het onderzoek van de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, kan niet tot een ruimere vaststelling van schending leiden.

B.11. Aangezien de in B.10.1 gedane vaststelling van de lacune is uitgedrukt in voldoende nauwkeurige en volledige bewoordingen die toelaten de in het geding zijnde bepaling toe te passen met inachtneming van de referentienormen op grond waarvan het Hof zijn toetsingsbevoegdheid uitoefent, staat het aan de verwijzende rechter een einde te maken aan de schending van die normen.

B.12. De eerste prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894 dient bevestigend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894

B.13. Uit de motieven van de verwijzingsbeslissing en uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag blijkt dat het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van de artikelen 353-8, 353-9 en 353-10 van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10, 11, 22 en 22bis van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre die wetsbepalingen een verschil in behandeling zouden invoeren tussen twee categorieën van adoptieve minderjarige kinderen die het voorwerp van een gewone adoptie uitmaken : enerzijds, het kind dat wordt geadopteerd door een man die, in de zin van artikel 343, § 1, b), van het Burgerlijk Wetboek, samenwoont met de vrouw die het heeft geadopteerd en, anderzijds, het kind dat, in de in B.4.2 beschreven omstandigheden, wordt geadopteerd door een voormalige partner van de vrouw die het heeft geadopteerd maar

die niet langer met hem samenwoont in de zin van artikel 343, § 1, *b*), van het Burgerlijk Wetboek.

Enkel het eerstgenoemde zou de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag door beide adoptanten kunnen « blijven genieten ».

B.14. De man die samenwoont met een vrouw die een kind heeft geadopteerd, is niet op grond van die loutere samenwoning bekleed met de rechten van het ouderlijk gezag.

Er kan dus niet worden aangenomen dat de gewone adoptie van dat kind door die man dat kind de mogelijkheid biedt de uitoefening van het ouderlijk gezag van die man te « blijven genieten ».

B.15. In het antwoord op de eerste prejudiciële vraag wordt aangegeven dat de inachtneming van artikel 22*bis*, vierde lid, van de Grondwet vereist dat het in artikel 343, § 1, *b*), van het Burgerlijk Wetboek omschreven begrip « samenwonenden » moet worden uitgebreid tot het in B.4.2 beschreven geval.

Wanneer, bij gewone adoptie, de geadopteerde het adoptieve kind is van de persoon met wie de adoptant samenwoont, wordt het ouderlijk gezag evenwel gezamenlijk door beide samenwonenden uitgeoefend (artikel 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek).

De gewone adoptie ontzegt dan ook aan geen van de in B.13 beschreven twee categorieën van kinderen het « voordeel » van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag door zijn twee adoptanten.

B.16. Bijgevolg is het aangevoerde verschil in behandeling onbestaande. De tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 5894 dient ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag in de zaak nr. 6021

B.17. Het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van de artikelen 348-3 en 348-11 van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10, 11, 22 en 22bis van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre die wetsbepalingen de rechtbank verhinderen om de adoptie zonder de toestemming van de moeder van het kind uit te spreken in de volgende omstandigheden :

- de moeder heeft, met de vrouw die het verzoek tot gewone adoptie indient, een overeenkomst ondertekend overeenkomstig artikel 7 van de wet van 6 juli 2007 « betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten »;

- de moeder van het kind en die vrouw hadden minstens een affectieve relatie gehad op het ogenblik van de geboorte van het kind en zijn nadien in het huwelijk getreden;

- de moeder heeft zich om het kind bekommerd en heeft de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind niet in gevaar gebracht;

- de moeder van het kind en de vrouw die om de gewone adoptie van het kind verzoekt, waren gehuwd op het ogenblik van het indienen van het verzoek tot adoptie;

- er bestaat een daadwerkelijke familiale band tussen het kind en de verzoekster tot adoptie die is blijven bestaan na de scheiding van de echtgenotes, onder meer door een akkoord over het omgangsrecht dat door de vrederechter is bekrachtigd.

Het Hof beperkt het onderzoek van de vraag tot die situatie.

Wat de ontvankelijkheid van de vraag betreft

B.18.1. De prejudiciële vraag heeft onder meer betrekking op de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde wetsbepalingen met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.18.2. Te dezen geven de bewoordingen van de prejudiciële vraag niet aan of het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de grondwettigheid van een verschil in behandeling of over die van een gelijke behandeling.

Twee categorieën van personen worden evenmin erin geïdentificeerd.

De prejudiciële vraag bevat dus niet de noodzakelijke elementen om het Hof de mogelijkheid te bieden zich uit te spreken.

B.18.3. In zoverre zij betrekking heeft op de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde wetsbepalingen met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, is de prejudiciële vraag onontvankelijk.

Ten gronde

B.19.1. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens waarborgt noch het recht om een gezin te stichten of om te adopteren (EHRM, grote kamer, 22 januari 2008, *E.B. t. Frankrijk*, § 41; 15 maart 2012, *Gas en Dubois t. Frankrijk*, § 37; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen t. België*, § 89), noch het recht om te worden geadopteerd.

Toch zijn de relaties tussen een geadopteerde en een adoptant in beginsel van dezelfde aard als de familiale relaties die door artikel 8 van het Verdrag worden beschermd (EHRM, 22 juni 2004, *Pini en anderen t. Roemenië*, § 140; 28 juni 2007, *Wagner en J.M.W.L. t. Luxemburg*, § 121).

Het recht op eerbiediging van een « gezinsleven » in de zin van die bepaling veronderstelt het bestaan van een gezin (EHRM, 13 juni 1979, *Marckx* t. België, § 31) en zelfs, in uitzonderlijke omstandigheden, van een « gepland gezinsleven », met andere woorden een mogelijke relatie die zich had kunnen ontwikkelen (EHRM, 22 juni 2004, *Pini en anderen* t. Roemenië, § 143; grote kamer, 22 januari 2008, *E.B.* t. Frankrijk, § 41; 5 juni 2014, *I.S.* t. Duitsland, § 69; beslissing, 8 juli 2014, *D. en anderen* t. België, § 49), met name wanneer het feit dat het gezinsleven nog niet volledig tot stand is gekomen, niet toe te rekenen is aan de persoon wiens inachtneming van het gezinsleven in het geding is (EHRM, 22 maart 2012, *Kautzor* t. Duitsland, § 61; 22 maart 2012, *Ahrens* t. Duitsland, § 58; 12 februari 2013, *Krisztián Barnabás Tóth* t. Hongarije, § 27) of wanneer er, zoals in het gezinsleven (EHRM, beslissing, 31 augustus 2010, *Gas en Dubois* t. Frankrijk, A.2), nauwe persoonlijke banden bestaan tussen die persoon en die met wie hij een relatie zou kunnen ontwikkelen (EHRM, 21 december 2010, *Anayo* t. Duitsland, §§ 57 en 61; 15 september 2011, *Schneider* t. Duitsland, §§ 81 en 88).

B.19.2. Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens strekt in essentie ertoe het individu te beschermen tegen willekeurige inmengingen van de overheid. Die bepaling kan ook positieve verplichtingen met zich meebrengen die inherent zijn aan een daadwerkelijke « eerbiediging » van het gezinsleven (EHRM, grote kamer, 3 oktober 2014, *Jeunesse* t. Nederland, § 106).

De grens tussen de positieve verplichtingen en de negatieve verplichtingen die uit dat artikel 8 voortvloeien, leent zich echter niet voor een precieze definitie. De beginselen die op beide van toepassing zijn, zijn vergelijkbaar. In beide gevallen moet rekening worden gehouden met een billijk evenwicht tussen de tegenstrijdige belangen van het betrokken individu en die van de samenleving (EHRM, grote kamer, 16 juli 2014, *Hämäläinen* t. Finland, § 65; grote kamer, 3 oktober 2014, *Jeunesse* t. Nederland, § 106; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen* t. België, § 92).

In bepaalde omstandigheden legt artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens de verdragsluitende Staten de positieve verplichting op om de vorming en de ontwikkeling van familiale banden mogelijk te maken (EHRM, 4 oktober 2012, *Harroudj* t. Frankrijk, § 41; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen* t. België, § 89). Wanneer een familiale band met een kind vaststaat, dienen de Staten zodanig op te treden dat die band

zich kan ontwikkelen en een juridische bescherming te verlenen die de integratie van het kind in zijn gezin mogelijk maakt (EHRM, 28 juni 2007, *Wagner en J.M.W.L. t. Luxemburg*, § 119; 4 oktober 2012, *Harroudj t. Frankrijk*, § 41; 16 december 2014, *Chbihi Loudoudi en anderen t. België*, § 89). Die positieve verplichtingen dienen in het licht van het Verdrag inzake de rechten van het kind te worden geïnterpreteerd (EHRM, 4 oktober 2012, *Harroudj t. Frankrijk*, § 42).

B.19.3. Om bestaanbaar te zijn met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, dient in de inmenging van een overheid in de uitoefening van het recht op eerbiediging van het gezinsleven te worden voorzien bij een wetsbepaling die voldoende precies is, dient die inmenging een van de in lid 2 van die bepaling vervatte legitieme doelstellingen na te streven en « in een democratische samenleving nodig » te zijn om dat doel te verwezenlijken.

In die context wordt een inmenging beschouwd als « in een democratische samenleving nodig » indien zij beantwoordt aan een « dwingende maatschappelijke behoefte » en, in het bijzonder, indien zij evenredig is met het nagestreefde legitieme doel en indien de redenen die zijn aangevoerd om haar te verantwoorden, « relevant en toereikend » blijken te zijn (EHRM, grote kamer, 12 juni 2014, *Fernández Martínez t. Spanje*).

Om evenredig te zijn met het nagestreefde doel, dient bij een inmenging niet alleen een afweging te worden gemaakt tussen de belangen van het individu tegenover die van de samenleving in haar geheel, maar ook tussen de tegenstrijdige belangen van de betrokken personen (EHRM, 6 juli 2010, *Backlund t. Finland*, § 46; 15 januari 2013, *Laakso t. Finland*, § 46; 29 januari 2013, *Röman t. Finland*, § 51).

Bij elke beslissing aangaande een kind dient het hoger belang van dat kind te primeren (EHRM, grote kamer, 26 november 2013, *X t. Letland*, § 96). Zonder op zichzelf doorslaggevend te zijn, heeft dat belang zeker een belangrijk gewicht (EHRM, grote kamer, 3 oktober 2014, *Jeunesse t. Nederland*, § 109).

B.20.1. Artikel 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind bepaalt :

« 1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

[...] ».

B.20.2. Zowel artikel 22*bis*, vierde lid, van de Grondwet als artikel 3, lid 1, van het Verdrag inzake de rechten van het kind verplichten de rechtscolleges om in de eerste plaats het belang van het kind in aanmerking te nemen in de procedures die op het kind betrekking hebben.

Hoewel het belang van het kind de eerste overweging vormt, heeft het geen absoluut karakter. Bij de afweging van de verschillende op het spel staande belangen, neemt het belang van het kind een bijzondere plaats in door het feit dat het de zwakke partij is in de familiale relatie. Uit die bijzondere plaats volgt evenwel niet dat met de belangen van de andere in het geding zijnde partijen geen rekening zou kunnen worden gehouden.

B.20.3. De wetgever heeft tal van wettelijke maatregelen genomen ter uitvoering van artikel 3, lid 2, van het Verdrag inzake de rechten van het kind :

- sinds de wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming wordt het ouderlijk gezag niet langer aan de huwelijkse staat van de ouders gekoppeld : de wettelijk vastgestelde afstamming van vaderszijde respectievelijk van moederszijde is het enige wat bepalend is;

- bij de wet van 13 april 1995 betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag heeft de wetgever, teneinde de verantwoordelijkheid van de beide ouders voor het kind te versterken, het beginsel van het co-ouderschap ingevoerd, dit wil zeggen een gezamenlijk

gezag dat zij over de persoon en de goederen van de minderjarige uitoefenen, ongeacht of zij samenleven of gescheiden zijn;

- wanneer de ouders niet samenleven, dienen zij een regeling te treffen omtrent « de organisatie van de huisvesting van het kind » (artikel 374, § 1, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek); de rechtbank kan de uitsluitende uitoefening van het ouderlijk gezag aan een van beide ouders opdragen (artikelen 374, § 1, tweede lid, en 376, derde lid) waarbij de andere in beginsel het recht op persoonlijk contact behoudt en het recht om toezicht te houden op de opvoeding van het kind (artikel 374, § 1, vierde lid); wanneer zij aan een van de ouders de uitsluitende uitoefening van het ouderlijk gezag toevertrouwt, kan de rechtbank bepalen dat een aantal belangrijke beslissingen met betrekking tot de opvoeding van het kind alleen met instemming van beide ouders kunnen worden genomen (artikel 374, § 1, derde lid);

- in de wet van 6 juli 2007 wordt de « wensouder » omschreven als « elke persoon die heeft besloten om ouder te worden door middel van medisch begeleide voortplanting, ongeacht of dit met zijn eigen gameten of embryo's gebeurt of niet » (artikel 2, f)) en wordt aangegeven hoe de overeenkomst moet worden opgesteld die moet worden ondertekend voordat wordt overgegaan tot enige medische stap die verband houdt met medisch begeleide voortplanting (artikel 7);

- de wet van 13 februari 2003 « tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek » is in werking getreden op 1 juni 2003, terwijl de wet van 18 mei 2006 « tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken » de binnenlandse en interlandelijke adoptie heeft opengesteld voor koppels van personen van hetzelfde geslacht die bepaalde waarborgen inzake stabiliteit bieden (huwelijk, wettelijke samenwoning of feitelijk samenwonen gedurende meer dan drie jaar).

B.20.4. Die wettelijke maatregelen maken het echter niet mogelijk dat een kind dat zich in de in B.17 beschreven situatie bevindt, zijn recht op bescherming en welzijn dat verbonden is aan de instelling van een tweede afstammingsband, juridisch bekrachtigd kan zien, terwijl de persoon die die band wenst in te stellen, betrokken is bij de kindervens die werd gekoesterd met de persoon ten aanzien van wie de eerste afstammingsband vaststaat.

B.20.5. Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 18 mei 2006 blijkt dat in het Parlement geen meerderheid kon worden bereikt om de adoptie door twee personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, noch op het ogenblik waarop het wetsontwerp werd besproken dat de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie is geworden, noch op het ogenblik waarop de wet van 13 februari 2003 « tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek » werd aangenomen (*Parl. St.*, Kamer, 2003-2004, DOC 51-0664/001, p. 3). In het advies dat zij heeft uitgebracht over het voorontwerp van wet tot hervorming van de adoptie heeft de afdeling wetgeving van de Raad van State, de « niet-definitieve aard van sommige bepalingen en leemten in het ontwerp » vaststellend, in het bijzonder opgemerkt :

« [...] in de memorie van toelichting [wordt] onderstreept dat ‘ ... naar aanleiding van de bespreking van onderhavig wetsontwerp (zal) moeten worden onderzocht of op termijn de mogelijkheid moet worden voorzien de adoptie toe te laten door twee samenwonenden van gelijk geslacht. Dit zal uiteraard het voorwerp moeten zijn van een ruim maatschappelijk debat dat tevens in het parlementaire halfroond zijn weerklank zal vinden. ’.

Dat is een fundamentele vraag, want het gaat om de levenswijze en de burgerlijke staat van de personen die als adoptant in aanmerking kunnen komen.

De oplossing waarvoor in het ontwerp (ontworpen artikel 344-2 van het Burgerlijk Wetboek) is gekozen, namelijk adoptie alleen toestaan hetzij aan twee al dan niet gehuwde personen van een verschillend geslacht, hetzij aan vrijgezellen, is klaarblijkelijk niet definitief.

De steller van het ontwerp wordt erop attent gemaakt dat enerzijds zulk een aangelegenheid niet mag worden overgelaten aan de instanties van de gemeenschappen in het kader van het onderzoek naar de geschiktheid van de kandidaat-adoptant om een kind te adopteren en dat anderzijds aan het Arbitragehof vaak prejudiciële vragen zijn gesteld in verband met adoptie, waarbij problemen inzake gelijkheid en non-discriminatie tussen de verschillende categorieën van adoptanten zijn opgeworpen » (*ibid.*, 2000-2001, DOC 50-1366/001 en 50-1367/001, pp. 157-158).

In de toelichting die voorafgaat aan het wetsvoorstel dat de voormelde wet van 18 mei 2006 is geworden, wordt dat aldus verantwoord :

« Het is een maatschappelijke realiteit dat binnen onze maatschappij kinderen liefdevol worden opgevoed in een veelvoud aan samenlevingsvormen : door alleenstaanden, door mensen die gescheiden zijn, door paren van gelijk en van ongelijk geslacht, in nieuw samengestelde gezinnen.

Deze verscheidenheid aan samenlevingsvormen vindt ook steeds meer zijn weerslag in onze wetgeving, getuige de openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht.

Het is niet aan de wetgever om één bepaalde samenlevingsvorm, namelijk die van twee personen van gelijk geslacht, uit te sluiten van de adoptie. Er zijn daar immers geen objectieve redenen toe, noch in het belang van het kind, noch in het belang van kandidaat-adoptanten : kinderen die opgroeien binnen een gelijkgeslachtelijke relatie zijn minstens even gelukkig als kinderen die in andere relaties opgroeien. De bepaling dat alleen echtparen en samenwonenden van ongelijk geslacht onder de definitie ‘adoptant’ vallen is een ongeoorloofde discriminatie en bovendien strijdig met artikel 11 van de Grondwet » (*ibid.*, 2003-2004, DOC 51-0664/001, p. 3).

De wetgever heeft dus tot doelstelling gehad de kinderen die opgroeien in een gezin bestaande uit een koppel personen van hetzelfde geslacht te beschermen door het mogelijk te maken een dubbele afstammingsband in te stellen tussen de kinderen en de twee leden van dat koppel, via de band van een gewone of volle adoptieve afstamming.

B.21. Artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Het genot van de rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, is verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status ».

B.22. Artikel 7 van de wet van 6 juli 2007 bepaalt :

« Voordat wordt overgegaan tot enige medische stap die verband houdt met medisch begeleide voortplanting, stellen de wensouder(s) en het geraadpleegde fertiliteitscentrum een overeenkomst op.

De overeenkomst vermeldt de identiteit, de leeftijd en het adres van de wensouder(s) en de gegevens van het geraadpleegde fertiliteitscentrum.

Wanneer het om een paar gaat, wordt de overeenkomst ondertekend door beide wensouders.

De overeenkomst wordt opgesteld in twee exemplaren, waarbij het ene bestemd is voor het fertiliteitscentrum, het andere voor de wensouder(s) ».

B.23. Het mogelijke belang van het kind om het voordeel van een dubbele juridische afstammingsband te genieten, haalt het in beginsel op het recht van de moeder om te weigeren toe te stemmen in de adoptie door de vrouw met wie zij gehuwd was en die met haar een

kinderwens had gekoesterd vóór de geboorte van het kind en de invulling ervan erna had voortgezet, in het kader van een adoptieprocedure.

Het kind dat het voorwerp van een gewone adoptie uitmaakt, houdt niet op tot zijn oorspronkelijke familie te behoren. Bijgevolg is de maatregel die de weigering van de moeder om haar toestemming te verlenen instelt als een grond van niet-ontvankelijkheid, behalve indien de moeder zich niet meer om het kind heeft bekommerd of de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar heeft gebracht, en die aan de rechter dus geen enkele mogelijkheid laat om rekening te houden met het belang van het kind om in voorkomend geval het onverantwoorde karakter te beoordelen van de weigering om die toestemming te verlenen, niet redelijk verantwoord en derhalve niet bestaanbaar met de artikelen 22 en 22*bis* van de Grondwet.

B.24. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

B.25. Aangezien de in B.20.4 gedane vaststelling van de lacune is uitgedrukt in voldoende nauwkeurige en volledige bewoordingen die toelaten de in het geding zijnde bepalingen toe te passen met inachtneming van de referentienormen op grond waarvan het Hof zijn toetsingsbevoegdheid uitoefent, staat het aan de verwijzende rechter een einde te maken aan de schending van die normen.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 6021

B.26. Uit de motieven van de verwijzingsbeslissing en uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag blijkt dat het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van de artikelen 343, § 1, *a*), 353-8, eerste lid, en 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 22 en 22*bis* van de Grondwet en met artikel 21, *a*), van het Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre die wetsbepalingen erin voorzien dat de gewone adoptie van een minderjarig kind door de ex-echtgenote van zijn biologische moeder tot gevolg heeft dat die haar ouderlijk gezag over dat kind verliest.

B.27. In de regel komt het het rechtscollege toe dat het Hof een vraag stelt, vast te stellen welke de normen zijn die toepasselijk zijn op het geschil dat erbij aanhangig is gemaakt, en, algemener, na te gaan of het antwoord op een prejudiciële vraag nuttig is om het aan het rechtscollege voorgelegde geschil te beslechten.

Enkel wanneer het antwoord klaarblijkelijk niet nuttig is om het geschil te beslechten, met name omdat de in het geding zijnde norm klaarblijkelijk niet erop van toepassing is, vermag het Hof te beslissen dat de prejudiciële vraag geen antwoord behoeft.

B.28.1. De artikelen 353-8, eerste lid, en 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek regelen de gevolgen van de gewone adoptie voor het ouderlijk gezag waaronder de geadopteerde staat.

In artikel 343, § 1, *a*), van hetzelfde Wetboek wordt een van de woorden gedefinieerd die in de twee voormelde bepalingen worden gebruikt.

B.28.2. Artikel 349-1 van het Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 24 april 2003, bepaalt :

« Een adoptie uitgesproken bij een beslissing overgeschreven overeenkomstig artikel 1231-19 van het Gerechtelijk Wetboek, heeft gevolgen vanaf de neerlegging van het verzoekschrift ».

Het is dus vanaf de neerlegging van het verzoekschrift tot adoptie dat de gewone adoptie gevolgen heeft voor het ouderlijk gezag waaronder de geadopteerde staat.

B.28.3. Uit de motivering van de verwijzingsbeslissing blijkt dat het verzoekschrift waarbij het verzoek tot adoptie werd ingediend, in de zaak die aan de oorsprong van de prejudiciële vraag ligt, is neergelegd terwijl de auteur van dat verzoekschrift nog de echtgenote van de biologische moeder van het betrokken kind was.

Bijgevolg, indien de rechtbank waarbij de zaak aanhangig is gemaakt, die zich over dat verzoekschrift uitspreekt, zou beslissen om de adoptie uit te spreken, zullen de adoptante en de biologische moeder van het kind het ouderlijk gezag in beginsel gezamenlijk uitoefenen,

met toepassing van artikel 353-9, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, in samenhang gelezen met artikel 349-1 van hetzelfde Wetboek.

B.28.4. Het onderzoek van de grondwettigheid van de in B.26 vermelde wettelijke normen, dat betrekking heeft op een situatie die vreemd is aan de feiten die aan de oorsprong van de prejudiciële vraag liggen, is bijgevolg klaarblijkelijk niet nuttig voor de oplossing van het geschil dat hangende is voor de verwijzende rechter dat aan het Hof een vraag stelt.

B.29. De prejudiciële vraag behoeft geen antwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

1. Artikel 343, § 1, *b*), van het Burgerlijk Wetboek schendt artikel 22*bis*, vierde lid, van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, in zoverre het niet toestaat, in de in B.4.2 omschreven omstandigheden, dat de voormalige partner van de adoptiemoeder van een kind om de gewone adoptie van dat kind kan verzoeken.

2. De artikelen 353-8 en 353-9 van het Burgerlijk Wetboek, zoals zij luiden vóór de wijziging ervan bij de wet van 17 maart 2013 « tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid », en artikel 353-10 van het Burgerlijk Wetboek, zoals het luidde vóór de wijziging ervan bij de wet van 30 juli 2013 « betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank », schenden niet de artikelen 10, 11, 22 en 22*bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 21 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

3. De artikelen 348-3 en 348-11 van het Burgerlijk Wetboek schenden de artikelen 22 en 22*bis* van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij het de rechtbank die wordt verzocht een adoptie in de in B.17 beschreven omstandigheden uit te spreken, enkel mogelijk maken de weigering van de moeder om in die adoptie toe te stemmen te weren indien zij zich niet meer om het kind heeft bekommerd of de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar heeft gebracht.

4. De tweede prejudiciële vraag in de zaak nr. 6021 behoeft geen antwoord.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 25 juni 2015.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

J. Spreutels